

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА"**

КОТІНА ГАННА МИХАЙЛІВНА

УДК 336.22

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ БЮДЖЕТУ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансів ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, м. Київ

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Золотько Ірина Анатоліївна

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Крисоватий Андрій Ігорович,
Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України,
завідувач кафедри податків та фіскальної політики,
проректор з науково-педагогічної роботи

кандидат економічних наук, доцент,
Субботович Юлія Леонідівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться " 10 " жовтня 2011 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана" за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, кім. 601.

Автореферат розіслано " 9 " вересня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к.е.н., професор

Поддєрьогін А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прогнозний обсяг податкових надходжень бюджету України є орієнтуючим фінансовим показником у процесі бюджетного планування. А оскільки, окрім значної питомої ваги в структурі доходів бюджету, податки є головним джерелом фінансування охорони здоров'я, освіти, соціального захисту і соціального забезпечення та економічної діяльності, розширювати існуючі зобов'язання держава може лише за наявності реальних оцінок щодо очікуваних сум податкових надходжень бюджету. При цьому визначення обсягу доходів бюджету, який реально може бути виконаний, потребує того, щоб оцінка прогнозного значення податкових доходів була максимально обґрунтованою та якомога точнішою. Достатність та реальність даного показника залежать від оцінки стану, прогнозу та тенденцій економічного і соціального розвитку, стабільності та прогресивності діючого законодавства, форм і методів організації роботи з мобілізації платежів до бюджету, рівня фіскальної культури та інших факторів впливу. Ураховуючи, що від якості прогнозних розрахунків залежить можливість повної і вчасної мобілізації фінансових ресурсів до бюджету, а отже, і забезпечення виконання державою покладених на неї функцій та обов'язків, роль прогнозування податкових надходжень істотно посилюється. Сама адекватність прогнозування, насамперед, визначається комплексним розумінням сутності та змісту даного процесу.

Загальні підходи до прогнозування, зокрема доходів бюджету, були розкриті в роботах вчених світової думки – Дж. С. Армстронга, Т. Лінча, Дж. Сана, Д. Ханка, російських вчених – С.А. Айвазяна, В.І. Мішина, В.С. Мхітарян, А.Б. Паскачева, Р.А. Саакяна, Ф.К. Садігова, вітчизняних науковців – М.Я. Азарова, А.А. Алексєєва, В.Ф. Бесєдіна, В.П. Бочарнікова, В.В. Вітлінського, А.І. Даниленка, О.М. Десятнюк, Т.І. Єфименко, К.В. Захарова, І.А. Золотько, Ю.Б. Іванова, А.Я. Кізими, А.І. Крисоватого, Т.Ф. Куценко, І.Г. Лук'яненко, П.В. Мельника, Ц.Г. Огня, В.М. Опаріна, Т.М. Реви, А.В. Скрипника, А.М. Соколовської, Ю.Л. Субботович, Л.Л. Тарангул, О.М. Тимченко, В.М. Федосова, Ф.О. Ярошенко та інших. Незважаючи на те, що світова економічна думка володіє вагомими теоретичними і практичними напрацюваннями в сфері бюджетного прогнозування, у фахових працях вітчизняних науковців та економістів проблема прогнозування податкових надходжень бюджету недостатньо вивчена, що свідчить про необхідність подальшого її дослідження.

Відсутність системного підходу відносно прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні створюють умови невідповідності складеного прогнозу реальним процесам, які відбуваються в економіці, знижує ефективність завдань бюджетно-податкової політики держави. Малодослідженою та нерозв'язаною залишається проблема вибору методів для побудови системи виважених та адекватних прогнозів податкових платежів, їх адаптації до вимог сучасного рівня розвитку національної економіки. Крім того, не достатньо визначені мета, завдання, принципи, складові системи прогнозування податкових надходжень до бюджету, не досліджено особливості

та закономірності даного процесу як складової податкового адміністрування в частині його інформаційного та нормативно-правового забезпечення. Недооцінка вітчизняними науковцями і практиками значення прогнозування податкових надходжень бюджету в організації державних фінансів і формуванні бюджетних доходів призводить до зниження ефективності бюджетного планування, управління бюджетними доходами, зокрема, та виконання державою своїх функцій загалом.

Необхідність поглиблення теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій з питань прогнозування податкових надходжень, наукового обґрунтування організаційно-методичного, інформаційного та нормативно-правового забезпечення даного процесу свідчить про актуальність, теоретичну та практичну значимість обраної теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тем науково-дослідної роботи кафедри фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темами «Реструктуризація фінансової системи в умовах перехідної економіки» (державний реєстраційний номер 0101U003065) та «Фінансова інфраструктура ринкової економіки» (державний реєстраційний номер 0107U001336). Внесок автора полягає в дослідженні теоретичних та прикладних проблем прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні, розробці власного варіанту системи прогнозування податкових доходів бюджету, адаптації сучасних економіко-математичних методів до прогнозування податкових надходжень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення прогнозування податків в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад, розробка методичного та організаційно-правового забезпечення прогнозування податкових надходжень в Україні. Відповідно до поставленої мети в роботі були визначені наступні завдання:

- поглибити дослідження сутності та змісту прогнозування податкових надходжень бюджету, визначити його місце та роль в бюджетному плануванні;
- виявити та обґрунтувати складові системи прогнозування податкових надходжень бюджету;
- дослідити нормативно-правові та організаційні основи прогнозування надходжень податків до бюджету;
- визначити прийоми та способи розрахунку прогнозних показників податкових доходів бюджету;
- проаналізувати стан прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні;
- оцінити можливості застосування апарату економіко-математичного моделювання для визначення прогнозних показників податкових доходів бюджету;
- визначити способи врахування факторів ризику під час прогнозування податкових надходжень бюджету;
- побудувати багатофакторну модель прогнозування податкових

надходжень бюджету для України;

— запропонувати шляхи удосконалення технологій прогнозування податкових надходжень на основі побудови комбінованого прогнозу;

— визначити напрями удосконалення інформаційного забезпечення прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні.

Об'єктом дослідження є система прогнозування податкових надходжень бюджету.

Предмет дослідження – теоретичні та прагматичні аспекти прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні.

Методи дослідження. Методологічною базою дисертації є сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження, а саме: діалектичний підхід та системний аналіз – для теоретичного узагальнення досягнень вчених з питань прогнозування взагалі та прогнозування податкових надходжень зокрема; для розкриття змісту понятійного апарату системи прогнозування податкових надходжень та її складових; методи порівняльного аналізу та синтезу – під час виявлення загальних і специфічних рис прийомів та способів визначення прогнозних показників податкових доходів бюджету в Україні і в розвинених країнах; методи системно-структурного аналізу та економіко-математичного моделювання – під час здійснення оцінки моделей прогнозування податкових доходів бюджету, їх структуризації, побудові комплексного прогнозу очікуваного обсягу надходження податків до бюджету; метод логічного моделювання і конструювання для класифікації факторів ризику, що впливають на податкові надходження з метою побудови багатofакторної моделі їх взаємозв'язку; історичний метод – для з'ясування ставлення економістів та науковців до процесу прогнозування податкових надходжень бюджету, його інформаційного та правового забезпечення та їх діалектичного взаємозв'язку з процесом соціально-економічного та монетарного прогнозування; метод аналогії і порівняння – під час дослідження проблем функціонування системи прогнозування податкових надходжень в Україні та інших країнах.

Статистичну та інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчі й нормативні акти, дані Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України, Державної митної служби України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Рахункової палати України, Міжнародного валютного фонду за 1999-2010 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні засад прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні та розробці практичних рекомендацій його вдосконалення. Найсуттєвіші результати дослідження, що містять наукову новизну, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано на основі дисперсійно-коваріаційного аналізу і методу багатовимірної ранжирування модель прогнозування податкових надходжень

бюджету та побудовано прогноз, який дозволяє, враховуючи вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, отримати максимально адекватні очікувані показники податкових доходів бюджету;

удосконалено:

- підходи до визначення сутності прогнозування податкових надходжень бюджету: запропоновано трактувати дане поняття в трьох аспектах: 1) управлінському; 2) процесуальному; 3) правовому, з метою формування концепції прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні;

- теоретичні засади побудови системи прогнозування податкових надходжень: обґрунтовано такі її взаємодоповнюючі та пов'язані елементи – мета, об'єкт, суб'єкт, принципи, етапи та інструментарій. Визначено особливості взаємозв'язку об'єкту і суб'єкту даного процесу, уточнено мету, завдання, принципи та інструментарій прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні;

- методичні підходи до прогнозування податкових доходів бюджету. Здійснено оцінку існуючих методів прогнозування та доведена доцільність врахування чотирьох груп факторів впливу під час прогнозування податкових надходжень. Визначальні чинники надходження податків до бюджету, які залежать від специфіки визначення конкретного податку, кількості платників та правового поля, в тому числі наявності змін в законодавстві, податкової заборгованості, пільг, доповнені коефіцієнтами сплачуваності і збираності податків та податкового навантаження на економіку. Виявлено вплив ефективності податкового адміністрування та сумлінності платників на надходження податків до бюджету та обґрунтовано необхідність врахування даних факторів під час прогнозування податкових доходів бюджету;

одержали подальший розвиток:

- теоретичні підходи до податкового прогнозування: обґрунтовано взаємозв'язок прогнозування податкових надходжень з бюджетним процесом та соціально-економічним прогнозуванням;

- організаційно-правове та інформаційне забезпечення процесу прогнозування податкових доходів бюджету в частині уточнення критеріїв відбору інформаційної бази, оптимізації взаємозв'язків в процесі обміну інформацією між суб'єктами прогнозування та обґрунтування розподілу їх функціональних обов'язків і відповідальності між ними, обґрунтуванні складових нормативного документа, що регламентує прогнозування податкових надходжень.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методичних рекомендацій, які поглиблюють і удосконалюють прогнозування податкових надходжень, дозволяють реалізувати системний підхід до даного процесу. Під час визначення основних організаційно-методичних засад бюджетного планування, розроблення та удосконалення макромоделей для аналізу і прогнозування показників податкових доходів бюджету Департаментом податкової та митної політики Міністерства фінансів України були враховані пропозиції автора щодо прогнозування рівня податкових надходжень з використанням інтегрованого прогнозу на основі комбінації

методів прогнозної екстраполяції, економетричного моделювання, кореляційно-регресійного аналізу та багатовимірною ранжирування (№ 29010-05/490 від 17.03.2011 р.).

Департаментом економічного аналізу Державної податкової адміністрації України при прогнозуванні податків та інших платежів були враховані пропозиції автора щодо застосування багатофакторної моделі та економетричних моделей динаміки з метою повного та своєчасного формування доходів бюджету (довідка № 601/20-0018 від 22.04.2011р.).

Основні теоретичні і методичні підходи та висновки дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при викладанні дисциплін «Податкова система», «Податковий менеджмент» (довідка від 15.02.2011 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом власних розробок автора. Наукові положення, розробки прикладного характеру, висновки та пропозиції, що виносяться дисертантом на захист, одержані самостійно. Опубліковані праці, за винятком трьох, виконані автором одноосібно.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні висновки, пропозиції і рекомендації дисертаційного дослідження були оприлюднені на всеукраїнських та міжнародних конференціях, зокрема: II Міжнародній науково-практичній конференції «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки» (16-17 жовтня 2008 р., м. Тернопіль); Засіданні відкритого міжнародного круглого столу «Національні фінансові системи в умовах криз» (14-16 червня 2009 р., м. Київ); XII Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми та перспективи становлення фінансової системи України» (14-17 жовтня 2009 р., м. Севастополь); Науковій конференції «Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні» (14-15 квітня 2010 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Національна економіка у сучасній глобальній економічній системі: механізми функціонування, динаміка, економічна безпека» (23-24 квітня 2010 р., м. Полтава); Міжнародній науково-практичній конференції «Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів» (17-18 березня 2011 р., м. Ірпінь).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 12 наукових праць загальним обсягом 4,68 д.а., з них: 7 – у наукових фахових виданнях, 5 – матеріали і тези конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 176 сторінок друкованого тексту. Робота містить 49 таблиць на 25 сторінках, 23 рисунки на 10 сторінках та 17 додатків на 62 сторінках. Список використаних джерел налічує 215 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження,

сформульовано його мету і завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, відображено апробацію результатів дослідження.

У розділі 1 «Теоретико-методичні засади прогнозування податкових надходжень бюджету» поглиблено сутнісні характеристики та розроблено елементи системи прогнозування податкових надходжень. Досліджено взаємозв'язок понять «прогнозування», «бюджетне прогнозування» та «податкове прогнозування» як вихідних при розробці власного тлумачення сутності прогнозування податкових надходжень бюджету. В ході проведеного дослідження виявлено неоднозначність трактування даних понять вітчизняними науковцями. Дисертантом виділено три площини, в яких доцільно розглядати прогнозування податкових надходжень бюджету, а саме як: елемент управління; процес складання прогнозів; законодавчо визначене поняття. Виходячи з першого підходу, автором визначено, що прогнозування податкових надходжень являє собою особливу складову системи податкового адміністрування. Доведено, що кінцевим підсумком даного процесу є прогноз, тому пропонується розглядати прогнозування податкових надходжень як логічно вибудований науково-обґрунтований процес складання прогнозів податкових надходжень бюджету. Виходячи з того, що прогнозування податкових надходжень бюджету є невід'ємною частиною бюджетного прогнозування, яке, в свою чергу, є передплановим етапом складання Державного бюджету на відповідний період, впливає обов'язок нормативного закріплення досліджуваного процесу.

На противагу загальноприйнятому науковому підходу автором розмежовано поняття податкового прогнозування та прогнозування податкових надходжень бюджету, визначаючи останнє як особливу складову податкового прогнозування. Доведено, що сутність податкового прогнозування полягає в науково обґрунтованому міркуванні про можливий стан якісних і кількісних параметрів у сфері оподаткування в майбутньому, а саме: про обсяг податкових надходжень, про рівень податкового навантаження, про режим оподаткування, про співвідношення різних видів податків у податковій системі та доходах бюджету.

Дисертантом встановлено, що науковці неодноразово звертали увагу на недосконалість прогнозування податкових надходжень бюджету і необхідність його вдосконалення, проте реальних кроків щодо розробки ефективної системи прогнозування зроблено не було. З метою формування цілісної концепції прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні дисертантом обґрунтована та доведена необхідність застосування системного підходу до побудови даного процесу. Враховуючи багатоаспектність змісту прогнозування податкових надходжень, системний підхід означає, що це впорядкована сукупність, яка має мету, цільову функцію і складається з керованих елементів (рис.1).

Виходячи з наведених вище підходів до сутності прогнозування податкових надходжень, дисертантом визначено, що його функціями є: передбачувальна функція та вказівна (спонукальна) функція. Автором уточнено

мету прогнозування податкових надходжень як процесу – визначення тенденцій і змін щодо майбутніх розмірів податкових доходів бюджету за рахунок змін в податковій політиці держави та впливу останніх на прийняття управлінських рішень з визначення планових показників податкових доходів бюджету в межах визначеного напрямку розвитку. При цьому обґрунтовано та доведено, що основним завданням процесу прогнозування податкових надходжень бюджету є складання з високою точністю на основі наявної інформації поточних податкових прогнозів за сумами очікуваних надходжень від усіх податків та їх тенденції на строкову перспективу.

Розглядаючи прогнозування податкових надходжень за процесуальним підходом, встановлено, що суб'єкти даної системи працюючи з об'єктом, додержуючись певних принципів, вибудовують алгоритм своїх дій та механізм їх забезпечення, тобто прогнозування відбувається на визначених етапах з використанням певного інструментарію – інформаційно-методичного забезпечення. Таким чином, наступними елементами системи прогнозування податкових надходжень виступають етапи та інструменти даного процесу. Доведено, що прогнозування податків повинно забезпечуватися нормативно-правовою базою, тобто підґрунтям даної системи є законодавче забезпечення, яке визначає поняття «прогнозування податкових надходжень бюджету» за нормативним підходом. В цьому аспекті нормативно-правова база включає регламентування елементів даної системи за управлінським та процесуальним підходом, тобто чітко визначає повноваження, обов'язки та відповідальність суб'єктів, об'єкт, принципи, етапи та інструментарій здійснення прогнозування податкових надходжень бюджету.

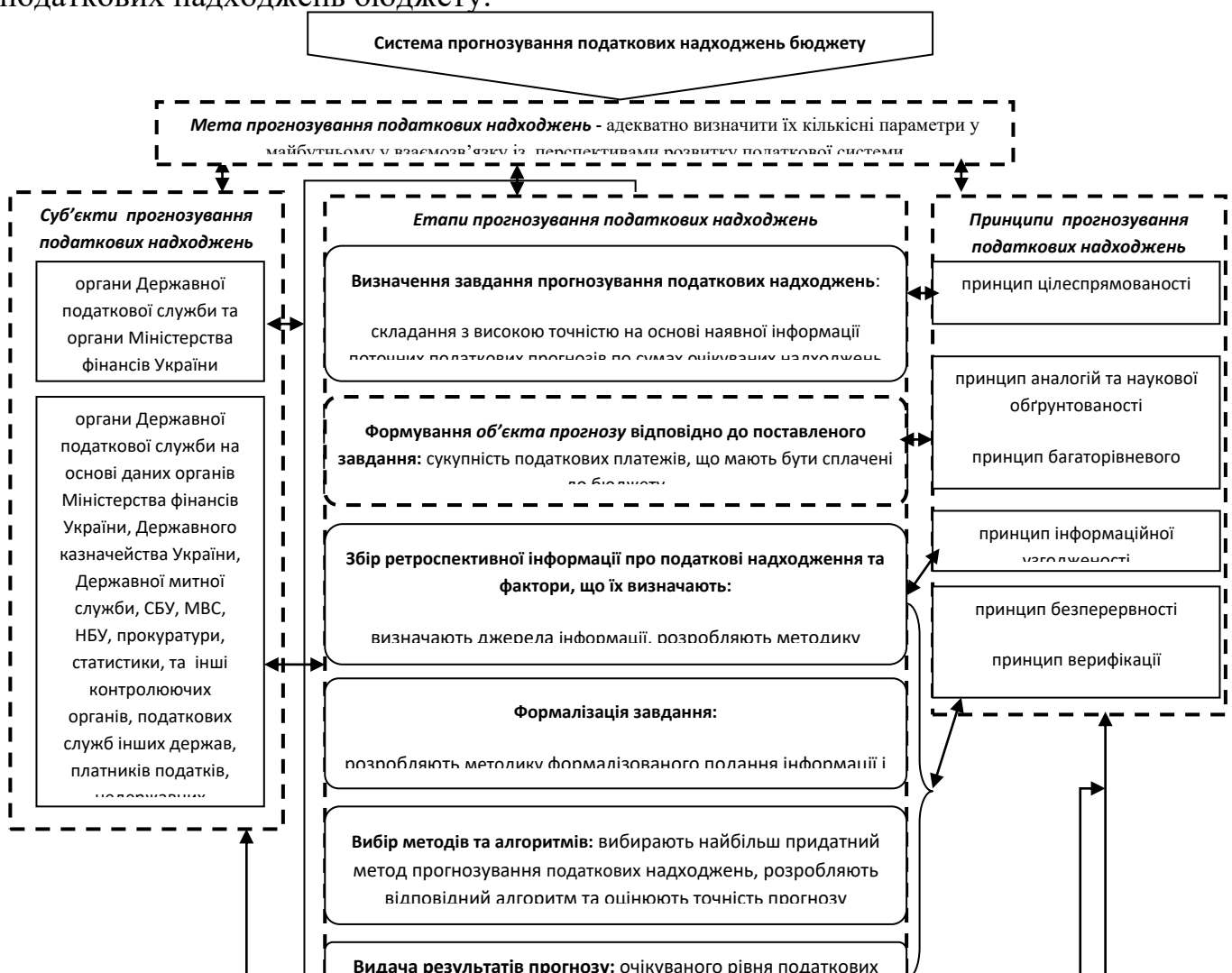
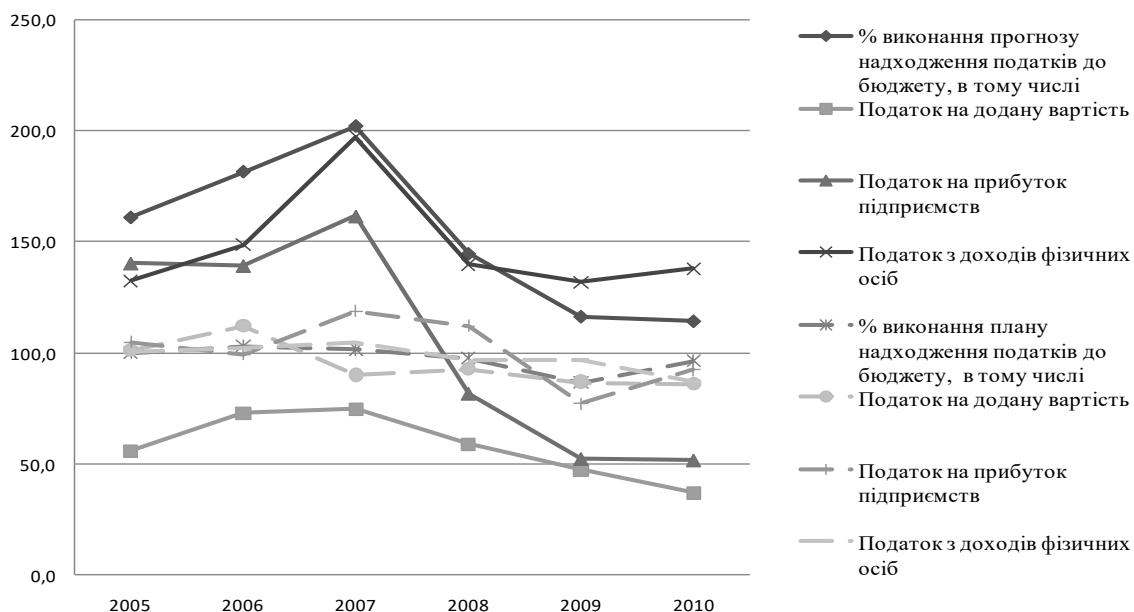

Рис.1. Система прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні

В ході проведеного дослідження методик прогнозування податкових надходжень бюджету зроблено висновок, що у вітчизняній практиці поки що відсутні високоякісні запозичені та власні моделі, які адекватно відтворюють реалії соціально-економічного розвитку країни. Доведено, що вдосконалення методик прогнозування податкових доходів бюджету має відбуватися за такими напрямками - розширення спектру сучасних методів (прийомів) дослідження, підвищення науково-технічного і розрахунково-економічного обґрунтування прогнозів, широке використання прогресивних техніко-економічних способів і прийомів, подальше поліпшення системи показників з метою підвищення ефективності процесу прогнозування податкових надходжень. Дисертантом встановлено, що в Україні відсутні впорядковане нормативно-правове забезпечення та методика прогнозування податкових надходжень бюджету.

У розділі 2 «Оцінка методів прогнозування надходжень податків до бюджету» в результаті проведеного дослідження дисертантом встановлена низька якість прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні через існування вад: недостатня формалізованість процесу прогнозування податкових надходжень в Україні; непрозорість методів прогнозування податкових доходів в Україні для громадського обговорення; вимушене використання рудиментарних економетричних прийомів; короткий горизонт прогнозування податкових надходжень; надзвичайна наближеність моменту прогнозування до прогнозного періоду; слабка скоординованість фіскального та макроекономічного прогнозування в Україні; брак нормативно-правового та інформаційного забезпечення, нестійкість прогнозів до суб'єктивного втручання, в тому числі політичного (рис.2).

Джерело: розраховано та побудовано на основі звітних даних Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України

Рис.2. Динаміка виконання планових та прогнозних показників податкових доходів зведеного бюджету України

З метою зменшення вказаних негативних явищ автором пропонується:

по-перше, чітко визначити період випередження та затвердження прогнозу податкових надходжень (які, на переконання дисертанта, мають бути не менше трьох років) на основі покращення якості інформаційного забезпечення даного процесу, в тому числі чіткого розмежування обов'язків та повноважень в процесі обміну даними між органами виконавчої влади, що відповідають за підготовку прогнозів соціального та економічного розвитку України (включаючи макроекономічне та монетарне прогнозування) та прогнозів податкових надходжень до бюджетів України. На основі вирішення даної проблеми розробити законодавчо закріплену методику прогнозування податкових надходжень бюджету з чіткою взаємоузгодженістю та визначеними взаємозв'язками між суб'єктами;

по-друге, запровадити комплексний підхід до підготовки прогнозних показників обсягів податкових надходжень бюджету України на основі розробленої моделі комбінованого прогнозу та створення адекватної методики прогнозування податкових надходжень в умовах існуючого апарату економіко-математичного моделювання;

по-третє, узгодити процес прогнозування податкових надходжень з бюджетним процесом, визначеним нормативно-правовими актами. Для цього необхідно нормативно визначити обов'язок виконувати прогнозні показники на перспективу із незначним їх коригуванням. А це можливо через впровадження в практику єдиного підходу до визначення планових та прогнозних розрахунків показників доходів та видатків бюджету, обмежити внесення змін і доповнень до законодавства, на основі якого були сформовані джерела доходів бюджету та введення їх в дію в період виконання затвердженого Закону України про Державний бюджет на відповідний рік, що перш за все, визначатиметься рівнем відповідальності та дієвості покарання за певні дії чи бездіяльність, а також за прийняття компромісних рішень.

У роботі досліджено та обґрунтовано доцільність застосування інструментарію економіко-математичного моделювання до прогнозування податкових надходжень бюджету України. Визначено, що прогноз податкових надходжень, складений на основі застосування моделей часових рядів, дає загальну характеристику очікуваних надходжень податків до бюджету, на основі якого можна визначити основний напрям розробки стратегії податкової політики. Доведено, що для прийняття конкретних управлінських рішень (оптимальної тактики податкової політики) потрібна більш докладна інформація, насамперед щодо факторів, які впливають на податки.

Обґрунтовано, що для забезпечення високої надійності прогнозу важливо врахування моменту мультиколінеарності взаємозв'язків між факторами, тобто, щоб фактори впливу на податкові надходження до бюджету були незалежними один від одного. Даний аспект пропонується вирішувати за допомогою використання моделей інших, ніж кореляційно-регресійні. Автором обґрунтована можливість та доцільність застосування методики багатовимірного ранжирування для податкових надходжень. При цьому пропонується значно знизити кількість інформації, що підлягає обробці під час прогнозування податкових надходжень, шляхом відмови від прогнозування надходжень тих податків, частка яких у загальній сумі невелика, що спростить даний процес.

Встановлено, що для прогнозування податкових надходжень бюджету великого значення має врахування впливу адміністрування податків та відповідальності платників податків. Адекватність та реалістичність аналізу та прогнозування буде визначатися в цьому випадку лише наявністю інформаційно-статистичної бази, ступенем розкриття інформації про діяльність фіскальних служб.

Побудована модель впливу факторів на надходження податків до бюджету, яка має вигляд: $Y = 317,17 + 169x_1 - 2327x_2 + 181x_3 - 619x_4$, де Y – обсяг податкових надходжень бюджету, млрд. грн., x_1 – інтегральний вплив визначальних факторів, x_2 – рівень податкового навантаження, x_3 – коефіцієнт збираності податків органами ДПС, x_4 – коефіцієнт сплачуваності податків платниками.

Аналіз результатів, отриманих на підставі моделі, свідчить, що на 99,99% обсяг податкових надходжень визначається заданою групою факторів та лише на 0,01% – дією інших неврахованих чинників (випадкових змінних). Тобто дана модель є високоякісною з точки зору адекватності прогнозного явища. Прогноз податкових надходжень бюджету в Україні на 2011-2013 роки, складений з використанням методики багатовимірного ранжирування, поданий в таблиці 1.

Встановлено, що до зростання обсягу податкових надходжень до бюджету (позитивної тенденції) призводить підвищення лише двох із чотирьох досліджуваних змінних: підвищення інтегрованого впливу визначальних факторів та коефіцієнту мобілізації податків (вага яких складає при цьому близько 75%) за решти фіксованих факторів. Тобто, потенціалом збільшення надходження податків до бюджету в Україні є підвищення якості податкового адміністрування.

Таблиця 1

Прогнозні значення надходження податків до бюджету та чинників, що їх визначають, в Україні, 2011-2013 рр.

Показник	Фактор	Роки							Прогноз		
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
									1	2	3
Податкові надходження, млрд. грн.	Y	63,80	98,22	125,77	161,22	215,64	208,07	234,45	313,29	340,84	343,55
Зважений вплив трьох груп факторів на сукупні податкові надходження, %	x ₁	154,96	186,68	213,62	244,04	234,96	190,44	195,89	156,61	179,96	222,56

Рівень податкового навантаження, %	x ₂	18,30	22,20	23,10	22,60	23,90	22,78	21,41	18,28	20,02	20,86
Коефіцієнт мобілізації податків, %	x ₃	138,00	128,00	151,00	163,00	189,00	244,00	214,00	234,39	242,12	244,40
Коефіцієнт сплачуваності податків, %	x ₄	43,09	42,21	46,46	54,41	45,86	55,27	48,86	43,30	40,93	49,63

Джерело: розраховано на основі звітних даних Державної податкової служби України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України

Доведено, що існуючий рівень податкових надходжень майже на 70% визначається ефективністю податкового адміністрування, в тому числі і якістю прогнозування податкових надходжень, майже на 10% – податковим навантаженням на економіку. На 20% зміна податкових доходів бюджету зумовлена впливом факторів, що залежать від специфіки обчислення конкретного податку, його правового поля та податкової політики держави (наявністю пільг, рівнем ставок, заборгованості тощо), серед яких найвпливовішими є обсяг номінального ВВП, інвестицій в основний капітал, рівень пільгового оподаткування та заборгованості (20% зростання визначається рівнем цін та інфляції). Розглядаючи окремо кожний бюджетоформуєчий податок, встановлено, що майже 30% зростання надходжень з ПДВ визначаються змінами в обсязі пільг по даному податку та номінального ВВП, тоді, як підвищення розміру податку на прибуток підприємств в податкових доходах бюджету на 30% залежить від рівня інвестування основного капіталу та змін в законодавстві. Зміна надходжень податку з доходів фізичних осіб до бюджету залежить на 25% від зростання номінального рівня середньомісячної заробітної плати та зменшення податкової заборгованості. Тобто резервом збільшення податкових доходів бюджету має бути політика, направлена на стимулювання зростання ВВП за рахунок інвестування економіки, зменшення рівня тінізації економіки, раціоналізація пільгового оподаткування та зменшення заборгованості за рахунок підвищення ефективності облікової та контрольної-перевірочної роботи податкових органів.

Запропонована в моделі схема отримання прогнозних результуючих показників є основою для уточнення параметрів, деталізації подальших заходів, спрямованих на прийняття коригувальних управлінських рішень щодо підвищення обсягу податкових надходжень до бюджету, враховуючи зміну визначальних чинників. Закладаючи зміну рівня податкового навантаження на 2011 рік до 20,01% (розрахованого на основі даних Пояснювальної записки до проекту та Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік») за решти сталих факторів, можна отримати в 2011 році на основі запропонованої моделі 268,02 млрд. грн. податкових надходжень до бюджету, що на 14% менше запланованого рівня.

Дисертантом встановлено, що будь-який прогноз податкових надходжень містить певну корисну незалежну інформацію, тобто віддаючи перевагу одному з підходів, аналітик втрачає ряд можливостей, які притаманні іншому. Тому точність прогнозування може бути істотно поліпшена через поєднання кількох окремих прогнозів.

У розділі 3 «Розбудова системи прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні» проаналізовано організаційно-правове та інформаційне забезпечення прогнозування податкових надходжень в Україні, запропоновано шляхи його вдосконалення. Встановлено взаємозв'язок впливу негативних

факторів на якість прогнозування податкових надходжень бюджету, вирішення проблем пропонується в теоретичному, організаційно-правовому, інформаційно-економічному, математичному та політичному аспектах (рис.3). Окреслено напрями підвищення якості отримання очікуваних надходжень податків до бюджету через побудову комбінованого прогнозу.

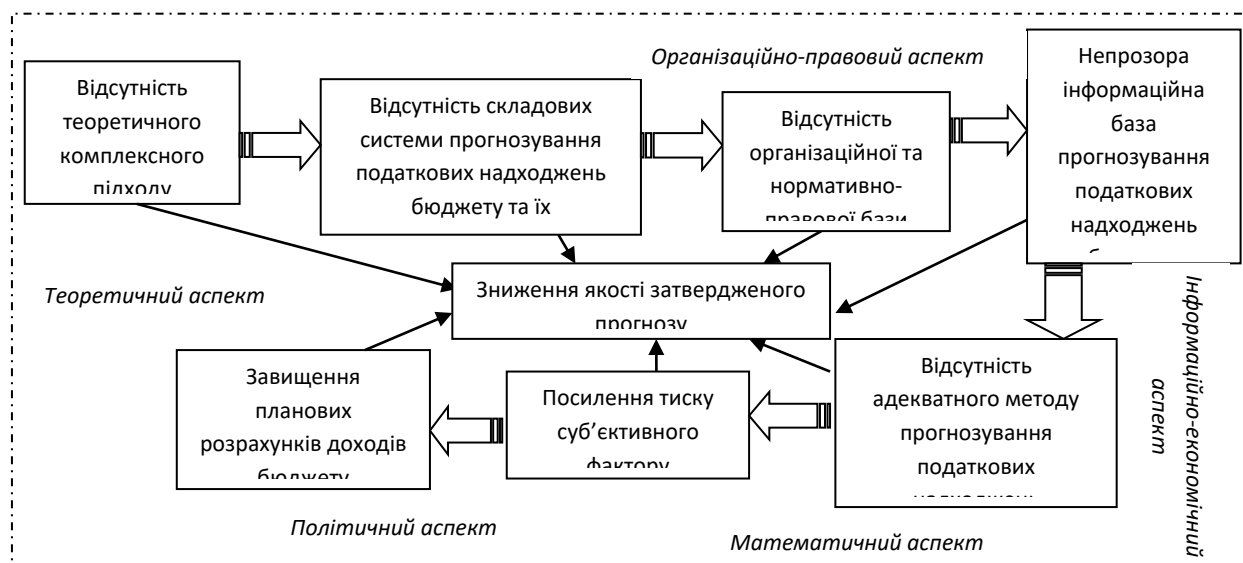

Рис.3. Фактори, що негативно впливають на якість прогнозування податкових доходів бюджету в Україні

Дисертантом обґрунтовано, що нормативне забезпечення процесу прогнозування податкових надходжень до бюджету України потребує систематизації та зведення в єдиний науково-обґрунтований нормативний документ, який обов'язково повинен містити основні елементи даної системи, в тому числі організаційно-методичне, інформаційне забезпечення та відповідальність суб'єктів за порушення законодавства.

Дисертантом доведено, що головним завданням розвитку інформаційного-забезпечення діяльності податкових органів для підвищення якості прогнозування податкових надходжень є врегулювання законодавчих підстав для вдосконалення процесу обміну інформацією і одночасно захисту інформаційних даних. Тобто прозорість у діяльності податкових органів слід забезпечувати в межах, визначених винятково законодавчо-нормативними актами. При цьому в нормативно-правовій базі прогнозування податкових надходжень необхідно передбачити чіткі строки передачі, формалізацію даних та обов'язки і відповідальність суб'єктів процесу обміну інформацією.

Автором доведено, що важливим чинником підвищення якості інформації, яка використовується для прогнозування податкових надходжень в органах Державної податкової служби України, зважаючи на досліджені обмежуючі фактори, є наявність чітко визначених критеріїв її відповідності та їх додержання на етапі збору та обробки наявних даних, зміст яких розкрито в роботі. З метою уникнення необхідних людських і фінансових затрат процедури підготовки і розробки всього процесу прогнозування податкових надходжень, дисертантом пропонується розробити модель прогнозування податкових надходжень на єдиній інформаційній базі шляхом визначення

економічних показників, від яких залежить кожен податок, та надання функції їх розрахунку низовим ланкам податкових органів на основі автоматичної обробки даних. Це дасть можливість уникнути співробітникам відділів економічного аналізу та прогнозування обласного й районного рівнів та Міністерства фінансів України повторного аналізу бази оподаткування, підготовки аналітичних матеріалів і довідок тощо.

У результаті проведеного дослідження доведена необхідність оптимізації результатів прогнозування податкових надходжень через побудову комбінованого прогнозу (табл.2):

Таблиця 2

Оцінка якості прогнозів податкових надходжень, побудованих на основі економіко-математичних методів прогнозування

Методи (моделі) прогнозування		Середньоквадратична похибка прогнозу (RMSPE), %	Абсолютна похибка прогнозу (MAPE), %	Ранг
Метод екстраполяції за середнім темпом росту		17,89	14,98	7
Метод екстраполяції на основі регресійного аналізу $y=15730e^{0,2242t}$		10,54	10,83	4
Метод екстраполяції за середнім абсолютним приростом		15,51	16,73	6
Прогноз на основі декомпозиції часового ряду (мультиплікативна модель)		6,73	7,11	3
Прогноз на основі декомпозиції часового ряду (адитивна модель)		11,01	10,26	5
Прогноз на основі моделі Брауна		6,02	5,51	2
Прогноз на основі факторної моделі, побудованої з використанням методики багатовимірного ранжирування та кореляційно-регресійного аналізу		0,51	0,56	1
Прогноз на основі моделі еластичності		47,71	40,31	8
Комбіновані прогнози за методами	екстраполяції за середнім темпом росту та на основі регресійного аналізу $y=15730e^{0,2242t}$	10,43	9,99	-
	екстраполяції за середнім темпом росту, середнім абсолютним приростом та на основі регресійного аналізу $y=15730e^{0,2242t}$	13,53	14,66	
	декомпозиції часового ряду	6,57	6,01	
	декомпозиції часового ряду та експоненційного згладжування	3,44	3,13	
	аналізу часових рядів (послання чотирьох вищезазначених прогнозів)	2,47	1,99	
	аналізу часових рядів та факторної моделі	1,34	0,91	
аналізу часових рядів, факторної моделі та моделі еластичності		0,60	0,58	
Прогноз, побудований на основі Постанов КМУ №988, № 1216, № 1427		41,66	43,60	9

Джерело: розраховано на основі звітних даних Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби Державної служби статистики України, Національного банку України

$$\hat{y}_{11} = -0,011\hat{y}_1 + 0,061\hat{y}_2 + 0,116\hat{y}_4 + 0,131\hat{y}_6 + 0,058\hat{y}_7 + 0,271\hat{y}_9 + 0,378\hat{y}_{12} - 0,004\hat{y}_{14},$$

де \hat{y}_{11} – прогноз, побудований на основі економетричного моделювання та аналізу часових рядів, \hat{y}_1 – екстраполяція за середнім темпом зростання, \hat{y}_2 – екстраполяція на основі регресійного аналізу $y=15730e^{0,2242t}$, \hat{y}_4 – екстраполяція за середнім абсолютним приростом, \hat{y}_6 – прогнозні значення, розраховані на основі декомпозиції мультиплікативної моделі, \hat{y}_7 – прогноз, побудований на основі декомпозиції адитивної моделі, \hat{y}_9 – прогнозні значення, розраховані на основі моделі Брауна, \hat{y}_{12} – прогноз, складений на основі багатфакторної інтеграційної моделі, \hat{y}_{14} – прогноз, побудований за допомогою коефіцієнта еластичності.

Дисертантом обґрунтовано доцільність поєднання прогнозів (похибка складеного на основі даної моделі прогнозу складає 0,6%) Запропонована методика надає змогу встановити доцільність застосовуваних методик прогнозування та зменшує похибку складеного прогнозу, сприяючи його високій надійності. Встановлено, що найбільш точний рівень очікуваних

надходжень податків до бюджету можна отримати, застосовуючи прогнози, розроблені за факторною моделлю, побудованої на основі багатовимірною ранжирування, та на основі експоненційного згладжування. Дисертантом обґрунтована необхідність затвердити на законодавчому рівні науково-обґрунтовану методику прогнозування податкових надходжень бюджету на основі застосування комплексного підходу.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення теоретичних засад, методичного, інформаційного та організаційно-правового забезпечення прогнозування податкових надходжень в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано такі висновки і пропозиції:

1. На основі систематизації поглядів вітчизняних і зарубіжних науковців до визначення понять «прогнозування», «економічне прогнозування», «державне економічне прогнозування», «бюджетне прогнозування», «податкове прогнозування» у дисертації сформульована авторська дефініція «прогнозування податкових надходжень»: а) як елемент управління, прогнозування податкових надходжень являє собою складову системи податкового адміністрування, яка передбачає визначення тенденції очікуваного рівня податкових надходжень до бюджету з врахуванням впливу макроекономічних показників і податкового законодавства (податкових ризиків) з метою підвищення фіскальної достатності податкових доходів бюджету та формування основ оптимізації тактики і стратегії податкової політики; б) як процес складання прогнозів, прогнозування податкових надходжень – це логічно вибудований науково-обґрунтований процес складання прогнозів податкових надходжень до бюджету з метою забезпечити якісні і кількісні параметри бюджетних завдань і перспективних програм соціально економічного розвитку країни, виходячи із розробленої і прийнятої у законодавчому порядку соціально-економічної доктрини; в) як законодавчо визначене поняття, прогнозування податкових надходжень являє собою регламентовану нормами права діяльність уповноважених державою органів у сфері оподаткування, спрямована на визначення тенденції очікуваного рівня податкових надходжень бюджету у майбутньому, яка є орієнтиром під час бюджетного планування. Обґрунтовано, що прогнозування очікуваних доходів бюджету передуює прогнозуванню напрямів їх використання, тобто доцільним є спочатку складати можливі очікувані обсяги формування бюджетних ресурсів, а потім коригувати їх на можливі викривлення через прогнозні оцінки витрат бюджету, що підвищить ефективність бюджетного планування.

2. Доведена необхідність застосування системного підходу до процесу прогнозування податкових доходів бюджету. Для цього дисертантом виділено елементи системи прогнозування податкових надходжень: 1) мета; 2) суб'єкт; 3) об'єкт; 4) принципи; 5) етапи; 6) інструментарій, а також висвітлено їх зміст та взаємозв'язок. Встановлено, що існуюча практика складання очікуваних обсягів надходжень до бюджету України не відображає встановлених

взаємозв'язків через притаманні даному процесу недоліки. Дисертантом запропоновано згрупувати негативні фактори впливу на якість прогнозування податкових надходжень в наступні проблемні блоки: проблеми недосконалості теоретичних засад прогнозування податкових надходжень бюджету, відсутність системного підходу, проблеми організаційно-правового забезпечення, відсутності надійної інформаційної бази, проблему методологічного забезпечення, суб'єктивного втручання. Тому розбудова дієвої системи прогнозування податкових надходжень пропонується в наступних напрямках: теоретичному, організаційно-правовому, інформаційно-економічному, математичному та політичному аспектах.

3. Дисертантом доведено, що нормативно-правове забезпечення процесу прогнозування податкових надходжень до бюджету України потребує систематизації та зведення в єдиний науково-обґрунтований нормативний документ, який уточнить та деталізує основні питання прогнозування податкових надходжень до бюджету в рамках проведення єдиного бюджетно-податкового процесу. Запропоновано структуру нормативного акту, що регламентуватиме процес прогнозування податкових надходжень в Україні: 1 розділ – загальні відомості; 2 розділ – елементи системи прогнозування; 3 розділ – інформаційне забезпечення процесу прогнозування податкових надходжень; 4 розділ – методика прогнозування надходження податків до бюджету; 5 розділ – оприлюднення результатів прогнозу; 6 розділ – контроль та відповідальність за порушення законодавства.

4. З метою вирішення проблеми інформаційного забезпечення дисертантом обґрунтовано: необхідність побудови ефективної системи взаємозв'язку та обміну інформацією для прогнозування податкових надходжень через регулювання інформаційних потоків в нормативно-правовому порядку, тобто інформація повинна бути структурована за певними критеріями, чітко формалізована, повинні бути виявлені споживачі кожної категорії інформації і канали її одержання, їх обов'язки та відповідальність на всіх етапах даного процесу; організацію системи зворотного зв'язку, за допомогою якої досягається можливість інтегрування макроекономічного, монетарного та фіскального прогнозування, забезпечення внутрішньої узгодженості даних процесів. Розроблена модель оптимізації взаємозв'язку між суб'єктами прогнозування податкових надходжень через використання єдиної інформаційної бази та розподілу повноважень між суб'єктами досліджуваного процесу. З метою визначення загального механізму подання інформації, необхідної для забезпечення безперервного та якісного процесу прогнозування податкових надходжень до бюджету доцільно в нормативно-правовому вигляді розробити порядок взаємодії, яким чітко визначити порядок оформлення та подання органами виконавчої влади необхідних даних та інформації щодо зміни цих даних, які використовуються в процесі податкового прогнозування, вказавши при цьому чіткі терміни подання та форму їх передачі. Крім того, перерахувати всіх суб'єктів даної взаємодії з їх обов'язками, правами та відповідальністю.

5. Вирішуючи проблему узгодженості макроекономічного та фінансового прогнозів дисертантом обґрунтовано та рекомендовано змінити загальний вигляд офіційно затвердженого прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, витрат і фінансування: доцільним є поєднання основних показників прогнозів до єдиної законодавчо затвердженої форми за попередні три та наступні три роки, та синхронізувати річні розрахунки макроекономічного, фінансового та монетарного прогнозів. При цьому прозорість у діяльності податкових органів слід забезпечувати в межах, визначених законодавчо-нормативними актами.

6. Встановлено, що у сфері прогнозування податкових доходів бюджету застосовується численні методи, які відрізняються в основному ступенем економетричної складності, яка визначається, наскільки детально ці моделі можуть відтворити залежність майбутніх податкових надходжень від різноманітних змін у податковій системі. Важливим аспектом при цьому є те, чи включають ці методи спробу співвіднести прогноз фінансових показників з прогнозом макроекономічних показників, і якщо так, то наскільки тісно і у який спосіб. Дисертантом сформульовано критерії вибору методу прогнозування: з одного боку, він повинен забезпечити функціональну повноту, достовірність і точність прогнозу, а з іншого – зменшити витрати часу і коштів на прогнозування (економічна ефективність).

7. Оцінена можливість та доцільність застосування економіко-математичних методів прогнозування податкових надходжень до бюджету України:

а) під час короткотермінового прогнозування податкових надходжень в Україні доцільно застосовувати метод експоненціального згладжування, який дає можливість описати такий перебіг процесу, коли найбільш вагомим є результат останнього спостереження, а вага решти спадає геометрично, тобто чим далі ми заглиблюємося в ретроспекцію, тим менш цінною для прогнозу стає інформація;

б) динаміка надходження податків до бюджету України характеризується наявністю сезонної компоненти, оскільки податкові надходження є періодичними платежами, в основному з інтервалом в місяць та квартал. Отже, логічним є застосування до прогнозування податкових платежів методу декомпозиції часового ряду;

в) доцільність використання методів багатовимірного ранжирування у зв'язку зі складністю одночасного контролю великої кількості різноманітних показників різнонаправленої дії (спрямування) та різної розмірності;

г) найбільший вплив на очікувані податкові надходження, складені на основі використання методик економетричного моделювання та оцінки і аналізу часових рядів з врахуванням сезонності, чинять прогнози, розроблені за факторною моделлю, побудованої на основі багатовимірного ранжирування, та на основі моделі Брауна.

8. На основі побудови факторної моделі дисертантом доведено, що основними екзогенними змінними, які доцільно використовувати, є: а) фактори, зумовлені специфікою обчислення конкретного податку та правового поля; б)

коефіцієнт сплачуваності; в) коефіцієнт збираності податків та г) коефіцієнт податкового навантаження на економіку. При цьому для визначення впливу адміністрування податків та відповідальності платників податків на їх рівень надходжень до бюджету доцільно зробити оцінку взаємозв'язку ефективності податкового адміністрування та коефіцієнта збираності і сплачуваності податків.

9. Дисертантом встановлено, що будь-який складений прогноз податкових надходжень містить певну корисну незалежну інформацію. При цьому точність прогнозування може бути істотно поліпшена через поєднання кількох окремих прогнозів. Крім того, причинами поєднання прогнозів є: по-перше, застосування простих підходів поєднання прогнозів податкових надходжень підвищують надійність отриманого прогнозу, зменшуючи похибку передбачення; по-друге, розвиток альтернативних видів використання декількох прогнозів робить можливим більш ефективно використовувати інформацію, яку вони містять; по-третє, використання комбінованих прогнозів в якості критеріїв для прийняття більш виважених та підтверджених рішень; по-четверте, зменшення суб'єктивного впливу під час прогнозування податкових надходжень до бюджету.

10. На основі побудови комбінованого прогнозу, перевагами якого є можливість врахування максимального масиву факторів, що визначають обсяг надходжень податків до бюджету, дисертантом пропонується оптимізувати результати прогнозування податкових платежів. Методика комбінованого прогнозу дає змогу скорегувати й узгодити прогнози фіскального і соціально-економічного розвитку, встановити доцільність застосовуваних методик прогнозування та зменшити похибку складеного прогнозу, сприяючи високій надійності останнього (похибка складеного на основі даної моделі прогнозу складає 0,6%). Розроблена методика є нескладним та дуже зручним прийомом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Котіна Г.М. До питання про прогнозування та планування податкових надходжень / Г.М. Котіна // Фінанси, облік та аудит: Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ, 2009. Вип. 14 – С. 101- 110. (0,47 д. а.)
2. Котіна Г.М. Прогнозування податкових надходжень: підходи до визначення / Г.М. Котіна // Ринок цінних паперів України – 2009 – № 11-12. С. 25 – 33. (0,8 д. а.)
3. Котіна Г.М. Економетричні моделі динаміки у прогнозуванні бюджетоутворюючих податків / Г.М. Котіна // Інвестиції: практика і досвід. – 2009. – № 22. – С. 54 - 58. (0,51 д. а.)
4. Котіна Г.М. Податкові важелі впливу на економіку в сучасних умовах: вітчизняний та світовий досвід /Г.М. Котіна, М.М. Степура // Економіст. – 2010. - №5. – С. 31- 36. (0,8 д. а., особисто автором проведений аналіз взаємозв'язків динаміки податкових надходжень бюджету та ВВП в країнах ЄС та Україні – 0,4 д. а.).
5. Котіна Г.М. Індикатори фіскальної ефективності оподаткування як елемент прогнозування /Г.М. Котіна, М.М. Степура //

Всеукраїнський аналітично-інформаційний журнал «Схід». – 2010. – № 4. – С. 50- 56. (0,6 д. а., особисто автором проведений аналіз факторів впливу ефективності процесу адміністрування податкових надходжень та сумлінності платників податків для побудови моделі прогнозування податкових надходжень бюджету – 0,3 д. а.).

6. Котіна Г.М. Оцінка впливу факторів ризику в прогнозуванні податкових надходжень / Г.М. Котіна // Економіка та держава. – 2011. – №3 (березень) – С. 84- 89 – (0,7 д. а.)

7. Котіна Г.М. Інноваційні підходи до прогнозування і планування доходів бюджету / Г.М. Котіна, Ю.В. Сибірянська // Фінанси України. – 2011. – №2 (лютий) – С. 72- 85. (0,8 д. а., особисто автором проведений аналіз процесу прогнозування податкових надходжень в Україні та розроблено і запропоновано методику комбінованого прогнозу надходження податків до бюджету – 0,4 д. а.).

В інших наукових виданнях:

8. Котіна Г.М. Шляхи вдосконалення прогнозування податкових надходжень / Г.М. Котіна // Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки. Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції. Тези доп. (16-17 жовтня). – Тернопіль. – 2008.– С. 57-59. (0,16 д. а.)

9. Котіна Г.М. Методи прогнозування податкових надходжень / Г.М. Котіна // Проблеми та перспективи становлення фінансової системи України: Матеріали XII Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Севастополь, 14-17 жовтня 2009 р. – Севастополь: Вид-во СевНТУ. – 2009.– С. 202-204. (0,18 д. а.)

10. Котіна Г.М. Адекватність прогнозування податків в сучасних умовах / Г.М. Котіна // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні. – К. : КНЕУ. – 2010.– С. 212-216. (0,22 д. а.)

11. Котіна Г.М. Прогнозування податкових надходжень в умовах кризи / Котіна Г.М. // Національна економіка у сучасній глобальній економічній системі: механізми функціонування, динаміка, економічна безпека: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава: РВВ ПУСКУ. – 2010. – С. 184-187. (0,18 д. а.)

12. Котіна Г.М. Інформаційне забезпечення процесу прогнозування податкових надходжень: проблеми та перспективи / Котіна Г.М. // Гармонізація оподаткування в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів: зб. тез міжнар. наук.-практ. конференції, 17-18 березня 2011 р.: в 2 ч. / Держ.подат.адмін.України. Нац.унів.ДПС України. – Ірпінь. – 2011.– С. 152-154. (0,23 д. а.)

АНОТАЦІЯ

Котіна Г.М. Прогнозування податкових надходжень бюджету. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси та кредит, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2011.

У роботі запропоновано комплексний підхід до трактування сутності прогнозування податкових надходжень бюджету, а саме тлумачити дане поняття в трьох аспектах: 1) управлінському; 2) процесуальному; 3) правовому. Розроблені теоретичні засади побудови системи прогнозування податкових надходжень: запропоновано виокремлення наступних її взаємодоповнюючих та пов'язаних елементів – мета, об'єкт, суб'єкт, принципи, етапи та інструментарій. Обґрунтовано та побудовано багатофакторну модель прогнозування податкових надходжень бюджету на основі методу багатовимірного ранжирування впливу зовнішніх та внутрішніх ефектів на надходження податків до бюджету. Для оптимізації результатів прогнозування податкових доходів бюджету запропонована методика комбінованого прогнозу на основі дисперсійно-коваріаційного аналізу. У роботі обґрунтовано необхідність побудови ефективної системи взаємозв'язку та обміну інформацією під час прогнозування податкових надходжень бюджету через регулювання інформаційних потоків в нормативно-правовому порядку. Запропоновано структуру єдиного науково-обґрунтованого нормативного документу, який уточнить та деталізує основні питання процесу прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні

Ключові слова: бюджет, податки, податкові надходження бюджету, податкове прогнозування, прогнозування податкових надходжень бюджету, комбінований прогноз, метод багатовимірного ранжирування, багатофакторна модель прогнозування податкових надходжень бюджету, інформаційне та організаційно-правове забезпечення прогнозування податкових надходжень бюджету.

АННОТАЦІЯ

Котина А.М. Прогнозирование налоговых поступлений бюджета. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2011.

В работе предложен комплексный подход к трактовке прогнозирования налоговых поступлений в бюджет, а именно раскрыта его сущность в трех аспектах - управленческом, процессуальном, правовом. Разработаны теоретические основы системы прогнозирования налоговых поступлений: предложено выделение следующих ее взаимодополняющих и связанных составляющих - цель, объект, субъект, принципы, этапы и инструментарий.

Установлено, что существующая практика составления ожидаемых объемов поступлений в бюджет Украины не отражает установленных взаимосвязей через присущие данному процессу недостатки, с целью решения которых диссертантом предложено сгруппировать негативные факторы влияния на качество прогнозирования налоговых поступлений в следующие

проблемные блоки: проблемы сущностного характера, отсутствие системного подхода, проблемы организационно-правового обеспечения, отсутствия надежной информационной базы, проблему методологического обеспечения, субъективного вмешательства. Поэтому развитие действенной системы прогнозирования налоговых поступлений предлагается в следующих направлениях: теоретическом, организационно-правовом, информационно-экономическом, математическом и политическом аспектах.

Оценена возможность и целесообразность применения экономико-математических методов прогнозирования налоговых поступлений в бюджет Украины. Диссертантом сформулированы критерии выбора метода прогнозирования: функциональная полнота, достоверность, точность, экономическая эффективность.

Обоснована и построена многофакторная модель прогнозирования налоговых поступлений бюджета на основе метода многомерного ранжирования влияния внешних и внутренних эффектов на поступление налогов в бюджет. Доказано, что основными экзогенными переменными, которые целесообразно использовать при анализе и ее построения являются: а) определяющие факторы, обуславливающие поступления отдельного налога (зависят в основном от специфики расчета конкретного налога, количества плательщиков и правового поля, в том числе наличия изменений в законодательстве, задолженности, льгот); б) коэффициенты уплаты и собираемости налогов как результирующие показатели взаимосвязи эффективности процесса администрирования налоговых поступлений и добросовестности налогоплательщиков; в) коэффициент налоговой нагрузки на экономику. Для определения влияния администрирования налогов и обязательств налогоплательщиков на уровень их поступлений в бюджет целесообразно произвести оценку: а) взаимосвязи эффективности налогового администрирования, на основе анализа взаимовлияния всех составляющих этого процесса и коэффициента собираемости налогов (учитывая тем самым эффективность деятельности органов налоговой службы); б) взаимосвязи эффективности налогового администрирования на основе анализа взаимовлияния всех составляющих этого процесса и коэффициента уплаты налогов.

Для оптимизации результатов прогнозирования налоговых доходов бюджета предложена методика комбинированного прогноза на основе дисперсионно-ковариационного анализа, преимуществами которой являются возможности учета максимального массива факторов, определяющих объем поступлений налогов в бюджет. Это дает возможность коррекции и согласования прогнозов фискального и социально-экономического развития. Кроме того, причинами сочетания прогнозов являются: применение простых подходов сочетание прогнозов налоговых поступлений повышают надежность полученного прогноза, уменьшая погрешность (погрешность составленного на основе данной модели прогноза составляет 0,6%), развитие альтернативных видов использования нескольких прогнозов делает возможным более эффективно использовать информацию, которую они содержат,

использование комбинированных прогнозов в качестве критериев для принятия более взвешенных и подтвержденных решений, уменьшение субъективного влияния во время прогнозирования налоговых поступлений в бюджет. Учитывая наличие брака технического, квалификационного и статистического обеспечения эта методика является несложным и удобным приемом.

В работе обоснована необходимость построения эффективной системы взаимосвязи и обмена информацией для прогнозирования налоговых поступлений через а) регулирование информационных потоков в нормативно-правовом порядке. т.е. информация должна быть структурирована по определенным критериям, четко формализованная, должны быть выявлены потребители каждой категории информации и каналы ее получения, их обязанности и ответственность на всех этапах данного процесса; б) организацию системы обратной связи, с помощью которой достигается возможность интегрирования макроэкономического, монетарного и фискального прогнозирования, обеспечения внутренней согласованности данных процессов. Разработана модель оптимизации взаимосвязи между субъектами прогнозирования налоговых поступлений за использование единой информационной базы и распределения полномочий между субъектами исследуемого процесса.

Диссертантом установлено, что нормативное обеспечение процесса прогнозирования налоговых поступлений в бюджет Украины нуждается в систематизации и сведение в единый научно-обоснованный нормативный документ, который уточнит и детализирует основные вопросы данного процесса, предложена структура и содержание нормативного акта.

Ключевые слова: бюджет, налоги, налоговые поступления бюджета, налоговое прогнозирование, прогнозирование налоговых поступлений бюджета, комбинированный прогноз, метод многомерного ранжирования, многофакторная модель прогнозирования налоговых поступлений бюджета, информационное и организационно-правовое обеспечение прогнозирования налоговых поступлений бюджета.

ANNOTATION

Kotina G. Forecasting tax revenue to budget. - Manuscript.

The dissertation for gaining of a scientific degree of a candidate of economics in specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – SHEE «Vadym Hetman Kyiv National Economic University», Kyiv, 2011.

The work highlights a comprehensive approach to the theoretical foundations of forecasting tax revenue to budget is proposed to disclose the essence of this category in three aspects: 1) as controls, 2) as a process, 3) as standard. The necessity and developed a system of tax revenue forecasting: A selection of these complementary and related components - purpose, object, subject, principles, stages and instruments. Proved and built a multifaceted model of forecasting tax revenue budget based on a multivariate method of ranking the influence of external and internal effects on income taxes. To optimize the results of forecasting of tax revenues the technique of combined forecasts based on precipitation-covariance analysis. In this paper the

necessity of creating an effective system of interaction and exchange of information for forecasting tax revenues through the regulation of information flows in the standard-legal order. Research proved that the regulatory process of forecasting tax revenues Ukraine needs organizing and mixing in a single research-based regulatory document and will precise details the main issues of forecasting tax revenues within a single fiscal process, the proposed structure and content of the document.

Key words: budget, taxes, tax revenues in the budget, tax forecasting, forecasting budget revenues, combined prediction, multivariate method of ranking, multifactor model forecasting tax revenue budget information, organizational and legal framework for forecasting tax revenue budget.